

לפרשת דברים תפקידי המנהיג אבנר רוזנטלר

הפסוק הפותח את פרשתנו אומר את הדברים הבאים:

"אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תפל ולבן וחצרת ודי זהב"

נחלקו רש"י והרמב"ן בפירוש המונח "אלה הדברים". בעוד רש"י טוען, כי "לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן...", הרמב"ן טוען כי ההתייחסות היא "על המצוות אשר יזכיר בכל הספר, מתחילת עשרת הדברות בפרשת ואתחנן"

בהתאמה, מסבירים שני הפרשנים מדוע היה צורך לדבר "אל כל ישראל" – רש"י מסביר, כי "אילו הוכיח מקצתן, היו אלו שבשוק אומרים: אתם הייתם שומעים מבן עמרם ולא השיבותם דבר מכך וכך, אילו היינו שם היינו משיבים אותו. לכך כנסם כולם ואמר להם: הרי כולכם כאן, כל מי שיש לו תשובה, ישיב". הרמב"ן קובע, ש"ביאור התורה ותשלום המצוות צריך להיות במעמד כל ישראל, כאשר היה במתן תורה."

מנהיג צריך להיות בעל תכונות המאפשרות לו לבצע שני דברים אלו: מצד אחד בעל יכולת ללמד את העם מצוות והלכות, ולשם כך עליו להיות אדם חכם, דבר אשר יאפשר לו ללמוד וללמד, ומנגד עליו להיות איש מורם מבחינה מוסרית, דבר אשר יקנה לו את היכולת להוכיח את שאר העם. משה, כמובן, עונה על הקריטריונים האלו, אלא שמשה לבד מתקשה למלא את שתי הפונקציות האלו ביחס לכל העם. לשם כך עליו למנות עוזרים להנהגה, אשר יהיו בעלי תכונות דומות. אם נשים לב, בפרשתנו מוזכרת פרשת מינוי השופטים בעם ישראל, כשהדרישה היא "הבו לכם אנשים חכמים ונבנים וידעים לשבטיכם, ושאימם בראשיכם" (יג'). קל לראות על אדם שהוא חכם ובעל פוטנציאל אינטלקטואלי, ולכן את הקריטריון הזה משאיר משה לעם לבחור – "הבו לכם". לעומת זאת, בספר שמות מציע יתרו למשה לבחור אנשים בעלי איכויות שונות: "ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלהים, אנשי אמת שנאי בצע. ושמת עליהם שרי אלפים שרי מאות שרי חמישים ושרי עשרות". קריטריון של עליונות מוסרית הוא בעייתי, שהרי במובן מסוים מדובר בקריטריון שהוא סובייקטיבי יותר. משכך, לעניין זה מציע יתרו למשה להשאיר את מטלת בחירת האנשים המוסריים יותר בידיו – "ואתה תחזה".

אנשים אלו, כפי שהסברנו לעיל, ממלאים את שתי המטלות, גם חכמים מספיק כדי ללמד וגם המוסריים ביותר שבע